

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side 2
Alterbilledet i Maglebrænde kirke	side 3
Dyrlægegården i Gevninge	side 5
Kulturkampen i Danmark i sidste trediedel af 1800-tallet	side 8
Friherreinden af Lindenberg	side 12
Nyt fra kredsene	side 14
Karen Blixen og julepynten	side 16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

December 2012-Januar 2013

Nr. 421 - 69. årgang

Alterbilledet i Maglebrænde kirke malet af Lars Physant

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomsrådgiver:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Fulbyvej 15, 4180 Sorø
tlf.: 57 86 53 00
mmf@gefion.nu

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:
Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel - tlf. 75 28 73 21
p.mouritsen@sikmail.dk

Næstformand:
Karen Jacobsen
Melbyvej 3, 5610 Assens
tlf. 64 71 23 60
kj@osterbygaard.dk
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«, Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
jbj@gefion.nu
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne, tlf. 56 96 30 02
mogens.frigaard@dlgtele.dk
(Formand: Bornholmskreds)

Karen Andersen,
»Baungård«, Vollerupvej 70, 4400 Kalundborg
tlf. 59 50 20 13
ok@dlgpost.dk
(Formand: Vestsjællandskreds)

Knud Pedersen
Kildemosegård
Egeskovvej 18, 4700 Næstved
tlf. 55 44 51 17
kgkildemosegaard@privat.dk
(Formand: Sjælland Syd.)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«, Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup - tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Jens M. Knudsen
Kalmargårdparken 1,
Marstrup
6100 Haderslev
tlf.: 74 57 51 65
jens@kalmargaard.dk
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 17,
6470 Sydals.
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13,
Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 21 42 13 83
tarpgaard@ofir.dk
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jærggården
Høllundvej 6,
Høllund,
7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
svend-juul@hotmail.com
(Formand: Vejle kreds)

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn,
8500 Grenå,
tlf: 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3,
8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
aldrupgaard@skylinemail.dk
(Formand: Midtjysk kreds)

Niels Holger Fisker,
»Mosegården«
Nøragervej 3,
Gelstrup
9240 Nibe.
Tlf.: 98 35 13 39
(Formand: Himmerlandskreds)

Niels Ole Volhøj
»Volhøj«
Bettevej 38,
V. Tversted,
9881 Bindslev
tlf. 40 89 74 92
enovolhoj@mail.dk
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Her ved årets afslutning er det en behagelig oplysning, der er kommet fra driftsøkonomerne, nemlig at landbrugets indtjening har været den bedste i mange år. Det er ikke en julegave til os, for vi har slidt for indtjeningen, men det fremmer julehumøret.

Landbrug og Fødevarer har fået ny ledelse. Martin Merrild er blevet ny formand og Lars Hvidtfeldt ny næstformand. Landbruget følger hermed samme linje som politikerne: veteranerne vender tilbage.

Martin Merrild har været i landbrugets organisationsarbejde i mange år, og det er suppleret med en periode som borgmester. Jeg ser frem til den gennemslagskraft den nye formand og næstformand har, som skal gavne vores erhverv.

Men det duer ikke med den sammenblanding mellem landmænd og fødevarervirksomheder, som det er sket i Landbrug & Fødevarer. For virksomhederne er sat i verden for at afsætte vores produkter til den bedst mulige pris. De hører hjemme i Dansk Industri. De skal ikke sidde og forhindre landmændenes organisation i at varetage landmændenes interesser.

Jeg mener, det er vanskeligt måske umuligt - at varetage både virksomhedernes og landmændenes interesser, når det er samme organisation, der skal gøre det.

Når dette læses, har julestemningen sænket sig over landet, og her fra Sædding Storgård ønskes alle en glædelig jul og et godt nytår.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2013 afholdes 25.-26. maj
på Hjerting Badehotel ved Esbjerg.
Program og tilmeldingsskema vil være
i blad nr. 422 - februar 2013.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet,
når man til billetsalget i porten oplyser,
at man kun skal på arkivet.

Arkivarer:

Else Skovbo Jensen,
Kløvervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.
Inge Nissen
Tåsingegade 22 st. tv.,
8200 Århus N.
Tlf: 86 10 43 31 / 23 74 10 37.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Bøgeparken 25 B
4241 Vemmelv
Tlf. 24 93 34 12
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 422 udkommer omkring den 20.
februar 2013. Stof til dette nummer
skal være hos redaktøren inden den
1. februar 2013.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Alterbilledet i Maglebrænde kirke

På dette blads forside ses Alterbilledet fra Maglebrænde kirke på Falster. Maleriet kom op i 2002 og hængt til side i 2008, fordi nogle i menigheden ikke kunne lide, at personer på billedet var hentet i samtidens personkreds, som menighedsrådsformand, graver og biskop.

Der er tradition for, at man har hentet samtidens personer ind på billederne. F. eks. da Niels Larsen Stevns skulle male billederne i Viborg domkirke, tog han til Vallekilde højskole, tegnede eleverne i de stillinger han skulle bruge, rejst tilbage til domkirken og udførte Skovgaards udsmykning.

En kirkegænger kunne se et djævlensigt i billedet, hvilket kunstmaleren Lars Physant ikke havde gjort sig tanker om.

Redaktionen er blevet opmærksom på et indlæg fra provst Leo Kamstrup-Olesen, Sundby kirke, som skriver:

Jeg har i dag været inde for at se altertavlen i kirken, men til min store overraskelse ser jeg, at den er nedtaget den 2. december 2008. Det var jeg meget ked af at erfare. For sagen er, at dette billede reddede min juleprædiken i 2007. I november 2007 gjorde en kollega mig opmærksom på billedet, hvor Djævelens ansigt kunne ses som et fikserbillede midt mellem Josef og Marie og Jesusbarnet. Indtil nu har jeg kun set et billede af altertavlen, men den juleprædiken, som jeg holdt i Sundby kirke juleaften 2007 bringer jeg nedenfor.

Men jeg kan sige, at jeg finder, at beslutningen om at fjerne maleriet fra alteret er meget forkert, for det var en meget rigtig og modig beslutning af menighedsrådet i sin tid at sætte maleriet ind i altertavlen.

Juleprædiken 2007

Provst Leo Kamstrup-Olesen, Sundby kirke.

Juleaften for et par år siden, hvor jeg ikke selv skulle prædike, kom min familie og jeg lidt for sent i kirke til at få en god plads, så vi måtte sætte os på næstbageste bæk derovre. På den bageste bæk satte der sig lidt senere en far og mor med et par børn. Inden gudstjenesten begyndte spurgte datteren på en 7 – 8 år sin far: Ved du, hvorfor der er så mange lys i kirken? Hun svarede selv: "Det er fordi Jesus er et lys" Faderen sagde til hende, at han mente, at det nok var fordi, at pærerne i loftet var så små, så skulle der mange til for at give lys nok. Jeg vendte mig om og sagde til dem, at jeg syntes bedst om datterens forklaring.

I år har vi på forsiden af vort salmeblad et billede fra en altertavle, et billede, som maleren selv kalder: Verdens lys. Det er nu ikke på grund af ovennævnte oplevelse, at jeg har valgt, at dette billede skulle pryde forsiden, den forside, hvor vi plejer at have et billede af vores egen kirke. Men i år har jeg valgt, at allerede vort salmeblad skal få os til at få vore tanker rettet mod det vigtigste i julen. I har alle fået et salmeblad med et billede, som skal forestille hyrdernes tilbedelse af Jesus-barnet, de hyrder ude på Betlehems marker, der var de første, som hørte julebudskabet, at der er født en frelser, og de fik af englen besked om, at de skal finde et barn i en krybbe i en stald i Betlehem.

Da billedet blev indsat i altertavlen i den lille landsbykirke på Nordfalster, gav det anledning til megen uenighed i sognet, fordi maleren som modeller for sine figurer havde brugt mennesker, som var kendt i sognet og de var

klædt i nutidige klæder, men det er ikke derfor, jeg har sat det på forsiden af salmebladet til juleaften i år, det skyldes noget andet som jeg vil komme ind på senere. Det er et mørkt og dystert billede, de eneste lyskilder er fyrfadsløysene på Ikea-bordet med barnet med sutten i hånden, som er i centrum. Men motiverne i midten er oplyst af det livgivende lys, og barnet tolker han helt i traditionens ånd som verdens lys. Der er maleren helt på linje med julens egentlige budskab. Men i hele billedets komposition har han ikke glemt livets mørke sider og også mørket i vore egne sind. Der er skygger på billedet, som afslører, hvor tæt den onde er på os midt i lyset.

Billedet kan uden tvivl tolkes og forstås på mange måder, men jeg mener også, at det er et fikserbillede, altså et billede, der indeholder en skjult figur i billedets linjer og skygger. Mere om det senere.

Men det skete i de dage, at der udgik en befaling fra kejser Augustus, at al verden skulle skrives i mandtal.

Ministerielle skrivelser eller befalinger har normalt et kort liv og kendes kun af ganske få. Derfor er det forbavsende, at en 2000 år gammel kejserlig befaling om en folketælling er blevet indledningen til den bedst kendte og elskede tekst i hele den kristne verden.

Jeg kom til at tænke på Saint-Exupéry's lille eventyr om Den lille Prins, der møder forfatteren, da han midt ude i Saharas ørken er nødlandet med sit fly. Da Den lille Prins fortæller Exupéry, hvor han kommer fra, oplyser han – af hensyn til de voksne, der jo elsker tal, at han kommer fra asteroiden B 612, han giver den et nummer for de voksnes skyld.

"De voksne elsker tal. Når man kommer og fortæller dem om en ny ven, spørger de aldrig om noget væsentligt. De siger aldrig: "hvordan lyder hans stemme? Hvad vil han helst lege? Samler han på sommerfugle?" Nej, de spørger: "Hvor gammel er han? Hvor mange søskende har han? Hvor meget vejer han. Hvor mange penge tjener hans far?" Først når de får svar på det, tror de, at de kender ham". Senere i historien lader forfatteren den ræv, som prinsen møder, sige, at hemmeligheden ved livet består i, at kun med hjertet kan man se rigtigt. Det væsentlige er usynligt for øjet.

Denne opfattelse er kejser Augustus langtfra enig i, for ham er tallenes tale det væsentlige, for tal er lig med magt og herredømme. Det var for, at han kunne måle og udvide sin magt, at folket over hele den dengang kendte verden skulle tælles.

Derfor kunne det se ud som julens væsentlige begivenhed er magt og ikke, at der kom et nyfødt barn til verden. At det i den første jul tilsyneladende var magtsproget, der talte, viser også fortællingen om den onde kong Herodes' bestræbelser for at dræbe den nyfødte. Hans ondskab kom til at gå ud over et ukendt antal drengebørn i Jesu fødeby, Betlehem.

På trods af fredsbudskabet og englesangen den første julenat endte det glædelige budskab i blodsudgydelser. Og det er vigtigt, at vi ikke glemmer det midt i julens glædesrus. For så er kontrasten til vort daglige liv ikke så voldsom.

Julen som kristen højtid giver absolut ingen mening, hvis ikke den forstås i lyset af påsken. Har julefejringen ingen sammenhæng med Jesu død og opstandelse i påsken, så bliver julen kun til en sødladen affære.

Denne sammenhæng med påsken og julens mørke bagside, har kunstneren til billedet på salmebladet også fået øje på. Læg mærke til skyggerne fra de tre hoveder, de ligesom

anes øverst i billedet med en nedadgående bevægelse fra venstre mod højre, og så den nedadgående bevægelse fra højre mod venstre af de tre tilbedende hyrder's hoveder, det sammen med skyggerne danner et vandret v-tegn. 2 gange 3.

Og så har vi en gruppe nedenfor med tre, barnet i midten omgivet af dets forældre. Alt ånder fred og idyl, den første julenat, hvor hyrderne som de første udenfor den lille familie hører fredes- og glædesbudskabet.

Men kunstneren har som sagt også erkendt julebudskabets mørke bagside, for han har fået en 7. person med – godt nok kun ansigtet (i bibelsk sammenhæng er tallet syv helligt), og det har han fået med som et fikserbillede af Djævelen i midten af den lille trekant, som den hellige familie udgør. Det ses heldigvis kun på afstand (ca. 1 m. lidt skråt fra venstre), har man først fået øje på det, kan man ikke undgå at se symbolet på ondskaben på billedet. Dvs. Djævelen profanerer både den hellige treenighed og det hellige syvtal.

For mig en fortælling om, at selv midt i freden og glæden julenat – også i kirken – er der kamp imellem Gud og Djævelen.

Lige siden Lukas første gang fortalte, hvorledes det gik til, da Gud i himlen blev menneske, har mennesker elsket denne historie og hentet nyt livsmod ved dets budskab.

Spørger vi så, hvad var det, der skete hin nat i Betlehem? er svaret: da kom Gud selv til jord, da kom kærligheden og godheden til jord i skikkelse af et lille barn. Spørger vi, hvor har den kærlighed, godhed, barmhjertighed og omsorg, der dog er mellem mennesker her i vor kolde, onde og syndige verden, spørger vi, hvor har alt det sit udspring, så havner vi uvægerligt her i stalden i Betlehem. Her julenat gik Gud selv ind i vor slægt, som en af os.

Har vi billedet i vort indre af den mægtige kejser, og af det magtesløse barn, grædende i stalden med det skrydende æsel, samtidigt med, at vi hører budskabet: Eder er i dag en frelser født, som skal være for hele folket, så undres vi. Da Lukas som gammel mand sidder og skriver sin beretning om tildragelserne ved Jesus fødsel ved han udmærket, at det sluttede så sørgeligt for det barn godt 30 år senere, hvor han døde en forsmædelig død på korset, henrettet som en forbryder. Men alligevel har han den frækhed, at skrive, at det klynkende barn er verdens frelser. Han har set et syn, som går imod al sund fornuft.

Det forunderlige ved julens budskab er, at det lille værgeløse barn viser os, at livets kræfter, kærlighedens og godhedens kræfter er uovervindelige. Det er det barnlige og det forunderlige ved julens fortælling, og det vel også derfor, at denne gamle fortælling tryllebinder både børn og voksne den dag i dag. AMEN

Dyrlægegården i Gevninge

Dyrlægegården. Stuehuset opført 1875 af dyrlæge Christian Tobiassen, der var sjette generation på gården.

Gården har siden 1. november 2005 tilhørt Winnie og Steen Mortensen. Han er indehaver af virksomheden Pro-filmetal i Sorø.

De tidligere ejere Kirsten og Bjørn Myrtue modtog i 1997 landsbylaugets forskønnelsespris, og de nuværende ejer holder gården meget smukt.

Til gården hører nu 2½ tdr. land, hvor der er hestefold. Resten af gårdens tidligere tilliggende er bebygget.

Dyrlægegården har sit navn efter dyrlæge Christian Tobiassen, som døde den 9. december 1912. Han havde mange interesser, og skrev flere bøger om sin landsby og slægt. Tilmed samlede han på melodier, og der foreligger en nodebog med 100 sange.

Gårdens bygninger står i overvejende grad, som dyrlæge Christian Tobiasen lod dem opføre. Stuehuset i 1875 og udlængerne året efter.

Gevninge bylaug har i samarbejde med Lejre arkiv skabt en interessant udstilling i Gevninge beboerhus, og har tilrettelagt 5 arrangementer, der begyndte med besøg på Dyrlægegården, og sluttede søndag den 9. december med en højtidelighed i Gevninge kirke og blomsternedlæggelse på dyrlægens grav.

I en af sine artikler fortæller Christian Tobiassen: "Den første veterinærskole i Europa, ja måske i verden blev oprettet i Lyon i Frankrig i året 1762 og den her på Kristianshavn 1773, hvorfra de første dyrlæger, deri blandt min stamfaders dattersøn Jens Jørgensen Sæby udgik 1779; men da nu min tidnævnte stamfader optrådte som dyrlæge her i Gevninge allerede i året 1691, og hans descendenter på stamstedet i 6 led har fortsat samme forretning, vil man heraf se, at hovedstammen har virket her som dyrlæger i mange år både før og efter Veterinærskolens oprettelse, og det med en meget udbredt praksis, hvilket ses af følgende: Mette Jørgen Larsen af Thorkildstrup har fortalt mig, at medens hun var hjemme i Lejre, har hun flere gange været med at ride med et helt knippe syge heste til hendes morbroder kurs med Tobias Johansen i Gevninge og kunne somme ikke komme stedet nær, da der holdt folk med "bæst" højt op ad gaden.

I ligtalen over afdøde Tobias Johansen i Gevninge 1799 står anført: at han som egen mand har beboet smeden i 38 år og i samme tid haft en særdeles lykke ved sin hestekur, da endog mange langt fra liggende har i hobevis strømmet til ham, han har lavet sit hus som almindelig sygestue stå

åben for alle trængende, og er til så meget større ros for ham i hans grav, at han ikke har ladet nogen drage uhjulpne fra sig, hvis kreaturer han har set umulig at kunne kurere, ikke heller været utålelig med betalingen for han havde bekostning på medikamenter og egen havde umage, da de fleste hellere ville give ham mere end han forlangte.

1825 ansøgte min fader, Tobias Christiansen, kancelliet om tilladelse til at praktisere ligesom hans fader ved bevilling. Ansøgningen var bilagt med anbefalinger fra 18 af omegnens mere ansete mænd.

I slægten Tobiassen er eller har været 17 kursmede og dyrlæger. Heraf var 10 uden og 7 med eksamen. Halvparten af disse 10 kunne ikke være eksamineret, da deres ung- eller levetid falder før Veterinærskolens oprettelse, men deres praktiske uddannelse fik de eller stammede fra kuranstalten i Gevninge.

Hans Henrik var født ved året 1655. Først var han kane-smed ved Garden til hest, hvorfra han tog sin afsked og bosatte sig 1691 som kur- og grovsmed i Gevninge. Han blev begravet den 23. december 1729 på Gevninge kirkegård. Han var gift med Mette, kaldet Mette Smeds, hun blev ældgammel og må være født omtrent 1660.

Hans Henrik og Mette havde tilsammen 12 børn, nemlig Anna Dorthea, Johan Henrik, Anna Margrethe, Anna Dorthea, Ennert, Otto, Karen, Kirsten, Simon, Jokum, Marie og Malene.

Johan Henrik Hansen var ligesom faderen kur- og grovsmed. Gift 1730 med Johanne Larsdatter, som efter Johans død giftede sig med snedkermester Morten Thorsen i Roskilde.

Johan Henrik Hansen begravedes den 25. august 1757 og på hans grav sattes et ligtræ.

Johan Henrik Hansen og Johanne Larsdatter havde tilsammen 13 børn, nemlig: Hans Henrik, Tobias Henrik, Anna, Anna Dorthea, Hans, Mette, Anna Dorthea, Lars, Hans, Kasper, Anders, Ingeborg og en dødfødt søn.

Tobias Henrik Johansen

Fæstede sit fødested 1759, var ligesom faderen kur- og grovsmed. Gift med Johanne Jensdatter af Svogerslev, død 21. maj 1799.

De havde tilsammen 5 børn, nemlig: Jens, Johan, Anna Dorthea, Christian Ludvig og Agathe Johanne.

Christian Ludvig Tobiassen

Han fik privat undervisning af skolelærer Drasbeck i Lyndby.

Fæstede slægtgården 22. november 1797, var ligesom forfædrene kur- og grovsmede og fik dyrelægebevilling af stiftsammet 7. november 1818. Han døde 4. september 1824.

Der fortælles at en ondartet sygdom grasserede blandt kongens heste, hvoraf flere døde. Frederik den 6te beklagede sig herover til sin overstaldmester Poepstoff og spurgte ham om han ikke viste nogen som kunne helbrede de syge heste eller i al fald standse sygdommens om sig griben. Overstaldmesteren sagde, at han kendte en mand, som vel ikke havde dyrlægeeksamen, men som var meget dygtig i hestekurer. Manden var kursmed Christian Ludvig Tobiassen i Gevninge og han blev da anmodet om at tage patienterne under kur. Han red da til slottet, bandt sin hest ved en vogn, gik ind i stalden og spurgte om overstaldmesteren var til stede. Staldfolkene skottede til den tarvelige mand; men da deres høje foresatte kom til og hilste "Goddag Tobiassen" og tog ham i hånden, fik de ærbødighed over-

Siden 2005 har Winnie og Steen Mortensen ejet Dyrlægegården. Her ses de med datteren Ida.

for den fremmede. Efter at have undersøgt de syge heste, erklærede han, at den ene af disse ej kunne helbredes. De andre tog han under behandling og helbredede dem. Chr. L. Tobiassen omtales som middelstor og snild samt proportioneret og meget stærkt bygget. Men hans store styrke havde nær blevet ham kostbar. I den danske-engelske krig 1807 kom han nemlig en dag til Lindenberg kroen og gik ind i en såkaldte bedre stue til venstre, her var en major, som spurgte han hvad han skulle, hvortil han svarede, at han ville tale med kromanden. Majoren lod ham vide, at han straks skulle fjerne sig af stuen, da han ellers skulle sættes udenfor, men Chr. L. Tobiassen sagde, at det måske ville blive majoren og ikke ham der ville blive sat ud, tog ham i siderne og løftede ham op mod bjælken, så han fik slemme fornemmelser deraf. Majorens soldater fik da ordre til at pågribe ham og føre ham til Kornerup for at fængsles; men da han der skulle indsættes i arresten, måtte der flere (mange soldater) til for at magte ham. Det hed sig, at han skulle skydes, men hans søster Dorthe Tobias fik imidlertid ved hjælp af grev Holstein Ledreborg udvirket hos den højstbefalende, at han blev sat på fri fod igen. Dorthea har fortalt mig, at da hun forebragte greven sit

ærinde og sin sorg, kom hun til at fælde tårer, som faldt på hans støvle, og så viste hun, at han ingen ro havde førend fangen var befriet.

I 1816 overtog Christian Tobiassen sin ejendom i arvefæste.

Deres børn: Niels, Tobias, Niels, Jens og Johanne.

Tobias Christiansen

Gift 18. marts 1826 med Margrethe Nielsdatter af Gershøj. Kursmed. Død 4. marts.

Han blev efter faderens død ejer af sit fødested dvs matr. 40, 15b, 39 og 54 i Gevninge samt 21 og 25 på Holmen. Matr. 18 af Gevninge tilfaldt broderen Niels i arv, men han afstod den 1826 til Tobias. Denne var ikke som forfædrene smed, men smederiet lod han besørge af en svend. Tobias havde en meget udbredt dyrlægepraksis, han var velvoksen, af væsen rolig, overvejende og meget ordknapp. Hans kone, Margrethe Nielsdatter, var født 13. april 1804 i Vissegård i Gershøj, havde til forældre Niels Olsen og Birthe Larsdatter. Hun døde 1880, onsdagen 15. september morgen kl. 6 og begravedes 21. s.m. på Gevninge kirkegård.

Børn: Karen, Christian, Birthe Marie, Niels, Jens, Agathe Johanne, Jensine, Hans Johansen, Henrik og Lars.

Christian Tobiassen

Forfatter af denne stambog.

I mit 13. år kom jeg i huset hos præsten Krog i Herslev, tog i foråret 1847 præliminæreksamen ved Universitetet, 18. april 1849 eksamen i naturvidenskab og i april 1851 veterinæreksamen med første karakter. Dette års efterår rejste jeg fra veterinærskolen til mit fødehjem i Gevninge. Den 3. november 1856 blev jeg gift med pigen Johanne Marie Christiansdatter af Gevninge ved borgerlig vielse (vistnok den første i Lejre herred) som blev forrettet på Roskilde Gl. Rådhus af herredsfoged de Conick.

1857 rejste jeg til Sæby og beboede der det på matr. 72 og 73 opførte sted, som jeg havde ladet bygge året til forn.

Her praktiserede jeg som dyrlæge i et stort distrikt indtil 3. april 1870. Den 25. juni 1867 solgte jeg stedet til købmand Fleischer i Frederikssund og 3. august 1867 rejste min familie til Gevninge til mit fødested, som jeg havde købt den 7.s.m. I Gevninge praktiserede jeg som dyrlæge og tillige hver onsdag i Sæby og omegn indtil 26. april 1881, da jeg så hævdede min dyrlægegerning undtagen i Gevninge og Herslev og nærmeste omegn. Den 10. maj 1892 hævdede jeg min dyrlægepraksis i sin helhed. – Smedeprofessionen blev drevet ved en svend; den blev hævet den 23. august 1869 og havde da bestået her i 178 år.

Johanne Marie Kristiansdatter, min kone, var født 28. maj 1835 på gården matr. 15a udflyttet af Gevninge, som besattes af hendes forældre Christian Ludvig Christiansen og Ane Kirstine Pedersdatter. Hun døde lørdagen den 25. april 1868.

Vi havde 5 børn: Marie Dorthea, Ida Helene, Trine Agathe Johanne, Hedvig Karen og Axel Due.”

Hermed er den stambog afsluttet.

*

Efterskrift

Dyrlægens ældste datter Marie Dorthea døde 16 år gammel. Nr. 2 Ida Helene blev gift med en kreaturhandler, den næste i rækken var ugift og datteren Hedevig Karen Tobiassen blev gift med Niels Peter Henriksen fra Kallerupgård. De arvede hans farbror på Birkemosegård i Lyndby, og til parret opførtes et nyt stuehus, som fik to korte sidefløje, så den lignede Dyrlægegården. Det fortælles, at det var dyrlægen der bestemte, men det var den velhavende arveonkel på Birkemosegård, som betalte. Birkemosegård ejes nu af dyrlæge Tobiassens oldebarn speciallæge Helen M. Henriksen.

Sønnen Axel Due Tobiassen døde ½ år gammel.

På denne måde sluttede 6 generationer på Dyrlægegården i Gevninge.

Slægtsgårdsdiplomer

Dansk Slægtsgårdsforening udarbejder slægtsgårdsdiplomer til medlemmerne. Det er et fornemt dokument med påtrykt tekst om generationerne.

Et diplom koster for skrivning og trykning 1.000 kr.

Skal der udarbejdes et slægts- og gårdhistorisk materiale til grund for slægtsgårdsdiplomet betales det særskilt.

Yderligere information om Slægtsgårdsdiplomet fås hos sekretær Inger M. Hansen tlf.: 59 27 59 77.

Kulturkampen i Danmark i sidste trediedel af 1800-tallet

Af Jon A.P. Gissel, dr. phil.

Konservatismen har en meget ringe plads i fremstillinger af dansk åndshistorie: Konservative forfattere og konservative værdier træder helt i baggrunden, f.eks. når den danske litteraturs historie skrives. Dette er vigtigt, fordi det giver en skævhed i hele opfattelsen af, hvad dansk litteratur og dansk tankegang er, og hvad der er værdt at beskæftige sig med. Der bliver en underforstået opfattelse af, at kun radikale og socialistiske, antitraditionelle synspunkter har betydning, og resten er bare et mørkt bagtæppe. Det betyder ikke mindst, at kristendommen glider i baggrunden.

Skævheden, denne ensidighed og tendens, kan føres tilbage til et bestemt historisk tidspunkt og begivenhed, nemlig den kulturkamp der fandt sted i Danmark i sidste trediedel af 1800-tallet. Det var en kamp især mellem radikale og konservative, og de første vandt, de sidste tabte, og eftertiden har stort set indskrænket sig til at gentage de radikale synspunkter. Konservative forfattere som Rudolf Schmidt, Thomas Lange og K.G. Brøndsted er blevet glemt, først bevidst, siden af uvidenhed. Henrik Scharling, mangeårig professor i etik ved Københavns Universitet, huskes i dag kun for *Ved Nytaarstid i Nøddebo Præstegaard*, skønt hans teologiske forfatterskab er stort og rummer vigtige synspunkter. Kultur er så mange ting: Her skal det handle om holdningen til livet og menneskene, holdningen til hvad viden og videnskab er, holdningen til kristendommen.

I 1800-tallet skete der ufatteligt meget i dansk historie: Først herskede rationalismen, og en stor del af kristendommens centrale indhold virkede tabt. Men to modgående strømninger, med henholdsvis Jakob Peter Mynster og N.F.S. Grundtvig som ledende skikkelser, overvandt den efterhånden. Senere dannedes Indre Mission og fik mange tilhængere. Alt i alt stod klassisk luthersk teologi

ret stærkt inden for Folkekirken o. 1900, og disse åndelige strømninger havde stor betydning for landets kultur som helhed. Udadtil tabte Danmark først Norge, senere de tre hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenborg og levede resten af århundredet i Tysklands skygge. Da Frederik den Syvende blev konge i 1848, gav han afkald på enevælden; under en stor ydre og indre krise blev den første statsminister Adam Wilhelm Moltke udnævnt, og vi fik ministerier, en folkevalgt forsamling og en grundlov. I århundredets sidste trediedel kom en langvarig kamp om forholdet mellem de forskellige dele af statsstyrelsen. Romantikken blomstrede fra århundredets begyndelse, i digtning, musik og billedkunst, men kom fra 1870 under voldsomt angreb. Inden for landbruget afvikledes fæstevæsenet i løbet af 1800-tallet, og i årene 1860-1914 gik landbruget over til at lægge hovedvægten på salg af forædlede husdyrprodukter. Det lykkedes på forskellig måde at forøge produktionen i både størrelse og kvalitet. Dette er skildret af S.P. Jensen i *Det danske Landbrugs Historie*. I landbefolkningen var der en konservatisme. Ved landmandens stadige gerning ved jorden og på det samme sted findes en stærk oplevelse af sammenhæng gennem tiden, af en fællesskab mellem fortid, nutid og fremtid. Man vil gerne give sig tid til at overveje sagen, før man skifter gammelt ud med nyt; hvor går kursen nu hen, og hvilke følger vil det få? Traditionel kristendom havde et betydeligt tag i bondebefolkningen, der også så hen til kongen som sin højeste jordiske beskytter. Grundtvigianismen kæmpede i sin oprindelige udgave for Gud, Konge og Fædreland. Tidens skarpe politiske modsætning mellem Højre og Venstre bør ikke skjule, at der var åndelige forbindelseslinier mellem mange i Højre og mange i Venstre. I denne sammenhæng var der et sammenhængende grundlag, lange linier og en betydelig evne til at tage tilskikkelserne, som de indfandt sig. Bondekonservatismen er en væsentlig del af en ægte konservatisme, der både beskytter det enkelte menneske og slægten og kulturen som helhed. Tidsskriftet *Den Conservative* skrev i en ledende usigneret artikel i 1880, 27. marts om det politiske Venstres forbund med det litterære, radikalisme og ateisme: "Vor Landbostand er meget gudfrygtig, den kender ikke og vil ikke kjende til de nye Guders Stof og Kraft, og den vil ikke optræde kæmpende mod al aabenbaret Religion. Paa den anden Side savne vore menige Venstremænd Selvstændighed og vide næppe, hvorledes de skulde tage sig i den nye Situation. Imedens arbejder man inde i Kjøbenhavn paa Organisationen af et Venstreparti, der vil optræde som det rene Democrati og bekæmpe Christendommen."

Danmark var i sidste trediedel af 1800-tallet en nation i økonomisk og materiel fremgang, men også en stærkt splittet nation, fordi dens traditionelle åndelige værdigrundlag var under angreb.

For debatten dengang, men desuden som kilder for historikeren i dag er aviserne vigtige: I kulturkampen repræsente-

Jon A.P. Gissel er historiker, uddannet ved Københavns Universitet og har skrevet disputats om Johannes Steenstrup, en dansk historiker med vidtspændende interesser: Bogen hedder "Den indtrængende Forstaaelse" og netop forståelsen, indlevelsen i forhold til andre tider, er vigtig i hans tankegang. Steenstrup stod som konservativ på en anden linie end sin samtids radikale historikere, der lagde meget stor vægt på kildekritik. Jon Gissel har drevet omfattende studier over emnet *Konservatisme i Danmark*

rede Fædrelandet med den nationalliberale Carl Ploug som redaktør og Dagbladet med Vilhelm Topsøe et konservativt standpunkt, mens Politiken som blev grundlagt i 1884 med Viggo Hørup som redaktør, repræsenterede et radikalt. Da Fædrelandet ophørte i 1882, tabte den kulturelle konservatisme en vigtig røst. Men også tidsskrifter var vigtige: I slutningen af 1860'erne udgav Henrik Scharling og Rudolf Schmidt vigtige tidsskrifter, som dels tilkendegav en holdning, dels underrettede publikum om kulturbevægelserne i samtidens Europa. Dermed fortalte de også om tidens ateistiske og materialistiske tendenser, som de var modstandere af. Dette er vigtigt, fordi det viser, at det ikke var det radikale gennembrud i 1870'erne, som først gjorde den danske offentlighed opmærksom på samtidens tendenser, skønt det ofte påstås at være tilfældet. Men Scharling og Schmidt havde en anden holdning til det, det er sagen.

I 1871 indledte den radikale kritiker Georg Brandes de forelæsninger på Københavns Universitet, landets eneste, som blev startskuddet på kulturkampen. Emnet var europæisk litteratur i 1800-tallet og derigennem tankegangen. Han brugte slagordet "den frie Tanke" og erklærede krig mod enhver autoritet. Han bekæmpede kirke og kristendom både med voldsomhed og med mere skjulte beskyldninger. På samme måde romantikken i litteraturen. Han krævede realisme, og at litteraturen skulle sætte problemer under debat. Brandes' verdensanskuelse var naturalismen, og det vil sige, at naturen var et evigt system, regeret af ubrydelige love. Darwinismen søgte han således at bruge mod kristendommen. Når han hævdede det enkelte menneskes ubetingede frihed og den frie tanke, er det mærkeligt, at han også benægtede, at mennesket har en fri vilje. Men det gjorde han, og det var en selvmodsigelse. Han blev da også kritiseret, men reagerede højst fornærmet på al kritik.

I disse år taler man en del om den hårde ateisme, som om den er noget nyt. Det mener jeg ikke, den er: Således skrev Georg Brandes allerede i 1871 i et brev til sine forældre: "Jeg hader Christdommen indtil Marven i mine Ben." Et voldsomt udtryk af denne forfatter, som siden har været så fejret. Og i en senere generation udtalte den kommunistiske forfatter Hans Kirk – forfatter til romanen *Fiskerne* – sig med udtrykket "Hvis man vil udrydde rotter, må man sætte sig ind i rottens biologi". Det var om kristne mennesker, han brugte denne sammenligning. Jeg mener derfor, at den hårde antikristelighed har en ret lang historie i Danmark.

I løbet af 1800-tallet blev "videnskab" et kampmiddel, et udtryk for en holdning, samtidig med at det selv stod centralt i denne holdning. Det kan lyde mærkeligt, eftersom de, der fremhævede den, på samme tid hævdede, at de i videnskabelig metode og analyse havde et middel til at skildre virkeligheden objektivt. Positivismen, som i århundredets første halvdel blev formuleret af franskmændene Auguste Comte, forudsatte, at hvis man kastede al teologi og metafysik overbord, altså al traditionel religion og tænkning og alene koncentrerede sig om det synlige i verden, ville man kunne beskrive virkeligheden; det var den eneste sande videnskab, og dermed ville man have nået civilisationens højdepunkt. I forbindelse med denne tankegang trådte naturalismen, som gjorde naturlovene til den afgørende størrelse i tilværelsen og gjorde alt op i tvingende årsager. Det var en deterministisk tankegang, som gjorde alt til nødvendighed og berøvede mennesket dets frie vilje, særlig som tankegangen tit blev overført til kulturen og alle menneskelige forhold og her ikke mindst brugte

Georg Brandes

statistikken som redskab. Menneskelige handlinger skulle nu bare være et resultat af bestemte love, d.v.s. tvingende handlingsmønstre, og dermed forsvandt den etiske dimension, valg og ansvar ud af livet. Dette var tidens konservative bestemt imod. Den tankegang, som gjorde en bestemt form for naturvidenskab til model for al videnskab, fejede også Gud, den usynlige verden og et selvstændigt åndsliv til side. Alt skulle nu kunne måles og vejes. Verden blev upersonlig: Gud forsvandt, og mennesket som selvstændigt handlende forsvandt. Og denne tankegang havde stærkt vind i sejlene i anden halvdel af 1800-tallet, tilsyneladende gik videnskaben fra sejr til sejr, mens troen blev trængt til side i kulturlivet.

Jernbaner og anden teknik trængte frem, tempoet steg. Mange var beklemte og følte et åndeligt tomrum, følte kulden i et upersonligt rum, men havde svært ved at finde et svar; når Videnskaben med stort V sagde, at det forholdt sig sådan, så måtte det jo være rigtigt. Men der var alternativer. Der var akademikere, videnskabsmænd, som havde en anden opfattelse, og som argumenterede for den, der var forfattere, som pegede på andre perspektiver i livet, og der var i den store befolkning stærke bevægelser, der samledes om traditionel kristendom, men som helhed var det denne opfattelse, som blev mere og mere dominerende i kulturlivet. Tilhængerne af det nye verdensbillede, som de selv kaldte "videnskabeligt", betragtede deres indsats som en kamp mod fordomme og autoriteter. De så ikke, at de dermed opstillede en ny autoritet, et lukket rum, som al debat skulle foregå inden for. Denne opfattelse har sejret, i den akademiske verden og i medierne. Det ses bl.a. af tanken om, at man skal have religion ud af det offentlige rum. Det er blevet sagt, at derfor er Europa syg i sjælen, og historien siden da kan ses som en famlen efter nye holdepunkter, som de politiske ideologier som marxisme f.eks. har haft karakter af erstatningsreligioner. Kristendommen var og er den helt overvejende religion i Europa; derfor blev angrebet på tradition særlig rettet mod kristendommen. Europa og den intellektuelle elite er nu stærkt verdsliggjort, og det vil i denne sammenhæng sige afkristnet. I løbet af de sidste 140 år har der, med stærke udsving, været en økonomisk vækst uden fortilfælde, og mennesker har fået bekvemligheder, de tidligere knap kunne drømme om. Materielt set har det, i hvert fald indtil nu været en succeshistorie. Men

den åndelige pris har været meget stor, kulturen har antaget stadig mere destruktive former, mennesker er meget usikre på livets mening; og hvis den materielle vækst afløses af tilbagegang, hvad så med dem, som har bygget deres liv på det materielle? Den verdsliggjorte holdning, som jeg her kort har forsøgt at karakterisere, kan vi kalde moderniteten. Men den er også smuldret: Dens krise hedder postmodernismen eller relativismen. Troen på den selvbestemmende fornuft, og de universelle love for alt smuldrede i anden halvdel af 1900-tallet. Videnskabens autoritet er blevet tvivlsom, samtidig med at man stadig forkaster alle andre autoriteter. Måske findes der ikke nogen objektiv virkelighed, men kun tilgange. Moderniteten og postmodernismen har i hvert fald tilsammen ført til den holdning, at der ikke findes noget, der er sandt, godt eller skønt.

De synspunkter, som Georg Brandes fremførte i sine forelæsninger, er stærkt præget af en negativ holdning til kristendommen og til romantikken. Men hvis man skal prøve at sammenfatte, hvad han markerer, at han går ind for, udtaler han som nævnt direkte, at han tror på den frie tanke, og hans fremstilling, måde at skrive på, er præget af individualisme og intellektualisme. Individualismen finder vi, når Brandes udtaler, at "det Naturlige vilde være, at Individet formede sig selv sine Anskuelse og sine Principer om de høieste Ting, gav sig selv Love for sin Opførsel og efter Evne søgte Sandheden med sin egen Hjerne". At det enkelte menneske bestemmer det hele selv, er for Brandes det naturlige. Men det fremgår af sammenhængen, at for ham er det genierne, der virkelig tæller. Det er altså ikke alle mennesker, der skal danne sig selv uden påvirkning af noget tidligere. Det er virkelig Brandes imod, at mennesket ved sin fødsel finder en nedarvet livsanskuelse, f.eks. en religion som kristendommen. Mens de konservative som f.eks. Sjællands biskop Hans Lassen Martensen var meget opmærksomme på, at vi alle er påvirkede af den familie, vi kommer fra, og at det hører med til at være menneske, er dette for Brandes ligegyldigt eller negativt. Derfor kunne den konservative litteraturforsker og kritiker Julius Paludan betegne Brandes' standpunkt som hensynsløs individualisme. Paludan udtrykker hermed det standpunkt, at individets ønsker ikke er den eneste sandhed, men at helheden har sin egen ret. Intellektualismen viser sig i, at denne menneskets egen formen af sine anskuelse skal ske med hjernen alene, det er en ren intellektuel erkendelse.

Brandes og den retning, han anførte, omtalte gerne den danske kultur, således især Guldalderen, den romantiske digtning, nedsættende, som tilbagestående og reaktionær, mens de fremhævede samtidens europæiske strømninger, særlig dem der tydeligt vendte sig væk fra kristendommen. Hvad var så modsætningen til det? Det udpræget nationale standpunkt fandt man i samtiden hos grundtvigianerne, samt senere i første halvdel af 1900-tallet. Men hos de klassisk konservative i sidste trediedel af 1800-tallet var der både en respekt for Guldalderens digtning og en afstandtagen over for stærkt nationale ytringer. De holdt af deres fædreland, men de var ikke ensidige. Det gælder Julius Paludan, som jeg lige har nævnt. Det gælder også historikeren Johannes Steenstrup. Han har skrevet en righoldig bog om dansk historieskrivning fra 1801 til 1863, og den slutter han med både at tale om "et stort Syn paa Menneskeslægten's Historie" og "det ejendommeligt Danske", både "Verdensbevægelsernes Afspejling i vor Historie" og "Fortællingen om det Lands Fortid, der er os alle Kjærest". Her, hvor Steenstrup udtrykker sit ønske for fremtidens danske historieskrivning, fremfører han både

det nationale og det udenomsnationale som perspektiver. Denne dobbelte betoning, af fædrelandet og af de store kulturbevægelser betydning for det, er karakteristisk for tidens konservative. De viser her et nuanceret standpunkt, og dermed bliver modsætningen i kulturkampen også lidt skæv.

Det mærkelige er, at mens Brandes så stærkt hævdede den frie tanke og individets frihed, forkastede han og hans meningsfæller viljens frihed, forestillingen om, at mennesket ikke kun er bundet af sine omgivelser, men også har mulighed for valg, at det har en vilje, som i et vist omfang er fri. Her er der som sagt en selvmodsigelse på den radikale side i kulturkampen. De radikale er determinister, i deres verdensbillede sker alt med nødvendighed. De konservative holdt derimod på viljens frihed. Her kommer et eksempel på det:

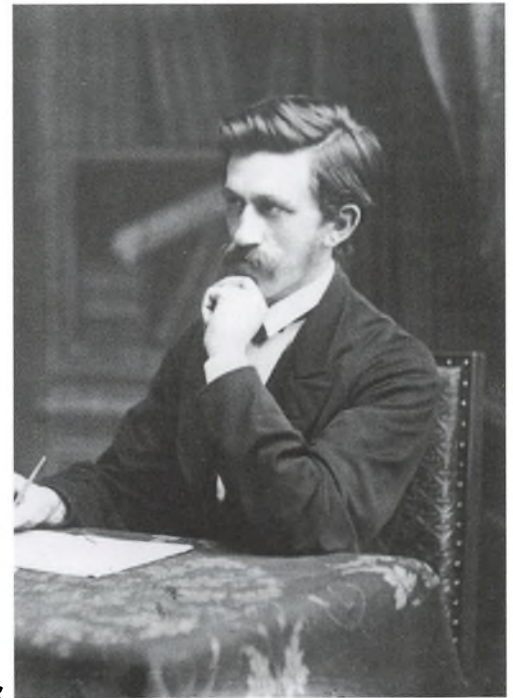
Henrik Scharling skrev et omfattende værk om *Christelig Sædelære* (Anden Udgave 1896). Det er etikken, der her behandles, og det understreges, at det sker ud fra evangelisk-luthersk opfattelse. Scharling forklarer ordet sædelære som "Læren om det Godes Virkeliggjørelse paa Jorden gjennem den menneskelige Frihed". Bag etikken og det sædelige ligger et "jeg bør", og det er dette "jeg bør", som Scharling undersøger. Personligheden, loven og livsgoderne er emner i den omfattende behandling. Et grundlæggende spørgsmål er viljens frihed. Scharling tager udgangspunkt i en modsætning: Han skriver, at vi oplever lovmæssighed i naturen og i menneskelivet, og at den kommer til at virke trykkende på sindet, når vi tænker over den. Men det enkelte menneske reagerer herimod med et "jeg vil ikke!" der er som det åbne punkt i en isflade. Det betyder, at et menneske kan ville noget andet end det, omgivelserne dikterer, men dette fører frem til det nævnte "jeg bør", som er etikken grundlag. Scharling understreger, at modsætningsforholdet ikke vedbliver, men det sædelige optager det naturlige i sig.

Idet Scharling går ind på personligheden, tager han emnet friheden op, og det er netop spørgsmålet: Har mennesket en fri vilje? Det er et af de store filosofiske spørgsmål, drøftet gennem århundreder: Bestemmer omgivelser eller drifter alt, eller kan mennesket også øve indflydelse på sit liv? Scharling understreger, at i naturen sker alt med nødvendighed, de nævnte lovmæssigheder; her har det enkelte væsen ikke selvbestemmelse. Så vidt mennesket er et naturvæsen, er det også bundet af nødvendighed. Men Scharling mener også, at der findes noget i mennesket, der peger ud over naturnødvendigheden. Mennesket kan måske ikke ophæve sine naturbetingelser, men dog virke ændrende på dem. Mennesket har inden for visse grænser mulighed for at træffe et valg, og denne evne betegner Scharling som frihed. Der er altså ikke tale om en politisk frihed, men om en indre, der kan virke udad. Friheden findes i menneskets bevidsthed, og vi antager, at andre mennesker også har den, men noget objektivt, såkaldt videnskabeligt bevis findes ikke: "Friheden er ikke noget ydre Phenomen, der kan eftervises ved Experimenter, den er noget indre selvoplevet." Den er subjektiv praktisk, understreger Scharling. Frihedsbevidstheden er en livserfaring; først når man har antaget, at den findes, kan den gøres til genstand for videnskabelig behandling. Dette vender Scharling flere gange tilbage til: Friheden er grundlaget, den kan ikke selv påvises, hverken ved iagttagelse, bevisførelse eller eksperiment: Vi kan ikke pege på den i omverdenen; vi finder den i vor egen bevidsthed. Derfor

kan den modsatte opfattelse, som benægter viljens frihed (determinisme) ikke gendrives videnskabeligt, men kun ud fra den menneskelige erfaring. Derfor kan menneskets fysisk/kemiske sammensætning og statistikken ikke være argumenter mod den frie vilje: "Thi den Enkeltes Villie er ikke bunden ved Regelmæssigheden, men beholder frit Valg, om han vil gifte sig eller ikke, vælge denne eller hin Livsstilling." Statistikken var nemlig i stærk fremgang i denne periode. Scharling peger endda på, at menneskers flid og udholdenhed, mod og selvbeherskelse i et samfund har betydning for tabellerne. Dermed har den frie vilje indflydelse på samfundsforholdene. Disse bestemmer i meget, men er ikke absolut bestemmende. Med alt dette får Scharling også sagt, at videnskaben har sin begrænsning. Viden er ikke den fuldstændige sandhed om livet og menneskene.

Valget er forudsætning for friheden, at valg der kan falde ud i den ene eller den anden retning. Valgfriheden har i sig selv intet indhold, men ved den bliver begivenheder til handlinger; handlingerne er menneskeligt bevidst, sædelige, ansvarlige. Personen er vigtig i denne tankegang, Gud handler som fri person over for de frie skabninger. Gud har givet en lov, som mennesket virkeliggør sit sande væsen ved at følge, men mennesket har også handlefrihed. Valgfriheden som realitet forudsætter troen på en personlig Gud. Motiv har også betydning: Valgfriheden er altid bestemt ved sit motiv. Viljen bestemmer sig for et valg i en bestemt retning, og dette valg får indflydelse på det næste valg. Dermed bliver det gradvis mere sandsynligt, at valget falder ud i en bestemt retning. Dette betegner Scharling som "den fremadskridende Charakterudvikling"; og det var en vigtig pointe for de konservative i perioden, at mennesket ikke forefindes fuldt færdigt fra begyndelsen, men dannes, udvikler sig. "Mennesket handler altid efter Motiver, en aldeles umotiveret Handling gives der ikke. Selv ved en tilsyneladende umotiveret Handling, som at man f.eks. pludselig kan strække en Arm ud blot for at strække den ud, er der dog alligevel et bestemmende Motiv, nemlig det, at man vil vise sin Vilkaarlighed. Der er saaledes stedse et Motiv for Handlingen, og dette bestemmes deri ved Nødvendighed. Men Friheden kommer atter frem derved, at man kan vælge mellem de tvende Naturer, den lavere sandselige og den højere ideale samt mellem de af disse satte forskellige Motiver og dermed har det i sin egen Haand at afgjøre, om dette eller hint Motiv, denne eller hin Nødvendighed skal blive bestemmende for Handlingen." Dermed er der en stadig balancegang eller rettere gensidig indflydelse mellem valg og nødvendighed. I Scharlings beskrivelse af determinismen bliver motivet helt dominerende; mennesket handler kun ud fra motiver, der atter har bestemmende årsager. Dermed bliver der i denne tankegang slet ikke nogen frihed i handlingerne. Endelig skriver Scharling: "Determinismen har Ret overfor Indeterminismen deri, at Mennesket altid handler efter Motiver, aldrig af blot Vilkaarlighed. [...] Men paa den anden Side bestaar Determinismens Feil deri, at den overseer, at Mennesket kan vælge mellem de forskellige Motiver, og netop i dette Valg kommer Valgfriheden frem, ligesom den ogsaa overseer, at den Nødvendighed, der er bestemmende for Handlingen, i mange Tilfælde er fremkaldt ved en Række tidligere Valg, altsaa i Virkeligheden er et Product af Valgfriheden."

Henrik Scharling tilslutter sig ikke indeterminismen, men søger et afbalanceret standpunkt. Dette er karakteristisk for de konservative, i det åndelige og eksistentielle, som i det nationale spørgsmål. Når der findes en daglig pligtorden,

Henrik Scharling

når pligten er blevet en vane, er der ikke brug for valgfriheden, men det bliver der, når en pludselig hindring eller forandring indtræder. Valgfriheden findes også i begejstringen; man bliver ikke begejstret, hvis man ikke vil blive det. Kristendommen forudsætter ved sin indtrængende opfordring til omvendelse, at den menneskelige vilje er i besiddelse af betinget valgfrihed. Dyret er i naturdrifternes vold og derfor ufrit. Mennesket er både natur og ånd og har derfor mulighed for et virkeligt valg. Der er noget højere, som først i mennesket kommer til bevidsthed, og dermed er bevidstheden vigtig for Scharling. Hovedargumentet for, at vi har en fri vilje, er frihedsbevidstheden i os selv. Viljens sejhed og udholdenhed ses hos mennesker i de mest kuende og hæmmende livsforhold. Både indeterminisme og determinisme virker slappende på den moralske bevidsthed. Der må være en indre nødvendighed, for at viljen kan vinde fasthed og sikkerhed. Scharlings behandling af determinismen er udførligst, og dermed mærkes, at den er hans egentlige modstander. Den mødte han jo også hos den samtidige radikalisme og naturalisme. Spørgsmålet er ikke om mennesket er bestemt (determineret) af natur og livsforhold, men om det er helt og holdent bestemt af dem. Scharling betoner dermed ikke viljen og valgfriheden ensidigt, men den er alligevel afgørende for hans opfattelse af, hvad det vil sige at være menneske.

Situationen i Danmark i 1800-tallets sidste årtier er et virvar af modsætninger og mærkelige forbund. Kernen i kulturkampen er radikalismens og konservatismens modsatte holdninger til kristendommen og til viljens frihed: Det er de kristne forfattere, der taler for den frie vilje; det er dem, der angreb kristendommen, der forkaster den. Viljens frihed hænger sammen med et livssyn, et univers, som er personligt præget. Kristendommen, viljens frihed og personens betydning peger også på en holdningsmæssig forbindelse til den danske litterære Guldalder i 1800-tallets første halvdel. Men det at mennesket har mulighed for at vælge, er ikke det samme som en ensidig individualisme, hvor enhver bare kan gøre efter sit behag. Tværtimod, den frie vilje er en moralsk forpligtet vilje, som står i direkte modsætning til den vilje til magt, som den tyske filosof Nietzsche fremhævede i samme periode.

Friherreinden af Lindenborg

af Andreas Ørskov-Lindhardt

Slægten Lindenov hørte i sine velmagtsdage til den danske højadel, og flere af slægtens medlemmer ejede store formuer, ligesom de havde betydningsfulde embeder i statsadministrationen.

Slægtens oprindelse var en sønderjysk uradelig slægt, der kan føres tilbage til rigsråd Johannes Thomesen. Slægten nævnes første gang i kilderne i 1381. Slægten uddøde på mandssiden med Godske Lindenov (1688-1738).

Den høje rangering skyldes antageligt ægteskabet mellem rigsråd Hans Lindenov¹ og Elisabeth Augusta (1623-1677), datter af Christian IV og Kirstine Munk².

Deres datter, *Sophie Amalie Lindenov*³ (1649-88) regnes for at være slægtens mest berømte og også berygtede medlem.

Hun blev født den 4. juli 1649 på Kalundborg Slot. Kun 24 år gammel blev hun i 1674 gift med den velhavende

adelsmand Claus Olufssøn Daa⁴ (1640-78) der havde overtaget gården "Næs" i Østhimmerland. Under Grevens Fejde var Næs blevet belejret af Skipper Clements bondehær og brændt ned, men ikke helt til grunden - der findes endnu spor efter den oprindelige bygning. Den nuværende hovedbygning blev opført i 1583 af rigsråd Corfitz Wiffert der ejede godset fra 1567 og frem til sin død i 1592.

Straks efter sin overtagelse ændrede Claus Daa⁵ gårdens navn til Daasborg. Gårdens størrelse var på grund af skiftende ejeres forvaltning blevet meget beskeden. Claus Daa var en dygtig lensmand og fik meget hurtigt samlet gårdens tilliggender igen.

Forud for sit ægteskab med Sophie Amalie Lindenov, havde han lovet hende at hun skulle være hans universalarving hvis han døde før hende, dog på den udtrykkelige betingelse at hun ikke siden indgik nyt ægteskab.

1) Danmarks Adels Aarboeg, Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen., (Dansk Adelsforening), DAA 1902:280.

2) Godfred Hartmann: *Kongens børn*, p. 10. Gyldendal 1988.

3) Danmarks Adels Aarboeg, Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen., (Dansk Adelsforening), DAA 1902:281.

4) Danmarks Adels Aarboeg, Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen., (Dansk Adelsforening), DAA 1944:II:21.

5) Claus Daas farbroder var alkymisten Valdemar Daa til Borreby.

Ægteskabet blev langt fra lykkeligt og harmonisk. Efter et besøg hos Claus Daa på Fyn, skriver Sophie Amalie til ham at hun håber at Gud aldrig vil samle dem igen, og fortsætter "...thi Eders bæstiske Traktement, sidst jeg var paa Brahesholm med en skiden mund, er mig endnu i daglig Hukommelse!".

Claus Daa var ofte på udenlandsrejser i konges tjeneste, og i den tid hvor han var fraværende hjemmet levede Sophie Amalie sit eget *lystige* liv på Daasborg. Få år efter at hun er blevet gift - nedkommer hun i 1677 med en søn. Præsten i Blenstrup kirke overlod det til kapellanen at døbe barnet. Under normale omstændigheder ville en sådan begivenhed

være sket under stor festivit s i kirken, men i stedet bliver barnet hjemmedøbt den 5. december 1677. Barnet d btes *Hans Lindenov Daa*⁶, hvilket er højst ejendommeligt. Ifølge navnetraditionen ville barnet, såfremt faderen var Claus Daa være blevet døbt Oluf Claussøn Daa.

Claus Daas søster Christence Daa gik endda så vidt at hun indirekte retter en anklage mod Sophie Amalie for blodskam.

Ægteparret bekæmpede hinanden med mere eller mindre ufine metoder. En aftentime den 8. december 1678 hvor Sophie Amalie og Claus Daa er på vej hjem til Daasborg skød og dræbte en snigeskytte Claus Daa.

Sophie Amalie blev anklaget for meddelagtighed i drabet på sin mand, men der blev aldrig ført bevis for det. Herredagen⁷ frikendte Sophie Amalie Lindenov for meddelagtighed.

Hun arvede sin mands jordegods, som hun jf.  gtepagten også havde ret til og hun undlod at gifte sig igen så hun dermed kunne beholde det. Dette har været en grov torn i øjet på Christence Daa⁸. Hun havde en stor personlig interesse i at få svigerinden dømt for meddelagtighed i drabet på hendes bror, da hun i så fald automatisk blev universalarving. Sophie Amalie havde nemlig ingen arving længere - hendes lille søn var død den 26. februar 1679.

I stedet havde hun meget overraskende valgt at indsætte Christian V's illegitime s n Christian Gyldenløve som sin universalarving. Mange har undret sig over hvorfor Sophie Amalie Lindenov testamenterede Lindenborg til Gyldenløve, da det højst sandsynligt ikke udelukkende var for at undgå svigerindens entre på Daasborg.

Forklaringen tegner helt andre, og langt større motiver al den stund at det med overvejende sandsynlighed er tiltalen for at have været medvirkende til drabet på Claus Daa der afstedkom valget just af kongens illegitime søn som universalarving. Sophie Amalie blev som nævnt purre frifundet for denne ugerning til trods for at indiciebeviserne imod hende var meget stærke. Dette har sidenhen fostret den tanke at en tilkendegivelse for at betænke kongen illegitime s n et godstilliggende af denne størrelse har kunnet bevirket at den enevældige monark qua sine rettigheder har påvirket herredagens afgørelse, således at retten ikke fandt det bevist at Sophie Amalie var meddelagtig i Claus Daas død.

At Sophie Amalie har været så udspekuleret, er svært at fatte når man betragter maleriet af hende, der i dag befinder sig på Gisselfeld - den spinkle og porøse adelsdame ser venligt på beskueren, medens hun er i færd med at arrangere nogle blomster.

Navnet Daasborg brød Sophie Amalie sig ikke om, så hun omdøbte det til Lindenborg - opkaldt efter hende selv.

Arvegodserne på Fyn, og Sjælland solgte hun og brugte de tilvebragte midler ved bortsalg til at udvide Lindenborgs tilliggender s  betydeligt at hun af kronen pr. 31. januar 1681 fik ophøjet Lindenborg til et baroni.

Selv fik hun den fornemme titel *Friherreinde af Lindenborg* - en titel svarende til baronesse.

I sommeren 1688 blev Sophie Amalie imidlertid bragt til Aalborg sygehjem med et "voldsomt maveonde". Eftersigende skreg hun så meget, at kortegen måtte ledsages af spillemænd der spillede for at overdøve hendes skrig, s  hestene ikke blev bange. Det blev meddelt at hun var blevet smittet med vattersot - hvis d dskamp er meget pinefuld. Den syge druknede faktisk, ved at lungerne langsomt, men sikkert fyldtes med egen kropsvæske. Vattersot skyldes nedsat hjertefunktion, hvor hjertet ikke er i stand til at pumpe hele blodmængden rundt i kroppen. Dette medfører at blodet samler sig i blodkarrene og langsomt siver ud i det omgivende væv. Det er kendetegnende for personer med vattersot, at hjertet sl r hurtigt, uregelm sigt og uden kraft.

På egnen talte man imidlertid om at hun var "svanger af hoor" tilmed med tvillinger. Hun blev anbragt på Svaleg rden på Nytorv i Aalborg. Her døde hun godt en måned senere, den 4. august 1688 - kun 39 år gammel. Hun blev gravsat i Blenstrup kirke.

Efter Sophie Amalie Lindenovs død blev Lindenborg efter hendes testamentariske bestemmelser overtaget af Christian V's illegitime s n Christian Gyldenløve.

Gyldenløves barnebarn, lensgreve Frederik Danneskiold-Samsøe måtte af økonomiske grunde sælge baroniet Lindenborg i 1748 til lensgreve Adam Gottlob Moltke (1710-1792) på Bregentved.

Adam Gottlob Moltke solgte i 1762 Lindenborg til greve Heinrich Carl Schimmelmanna. Schimmelmanna stamhus var slottet Ahrensburg ved Hamborg, og slægten brugte kun Lindenborg lejlighedsvis, men havde ikke fast bopæl på slottet. Reelt set var slottet ubeboet i 238  r - fra Sophie Amalie Lindenovs død i 1688 og til lensgreve Schimmelmanna satte Lindenborg i stand og flyttede ind i det i 1926.

Lindenborg Slot står i dag atter ubeboet, men det er stadig den Schimmelmanna'ske ånd der regerer på slottet, lige bortset fra, n r Sophie Amalie Lindenov af og til eftersigende ved nattetide vandrer en tur igennem slottets sale - i skikkelse som Lindenborgs *grå dame*, med klappende t fler og udsl et h r. Årsagen til hendes rastløse vandring er ifølge den mundtlige overlevering ugerningen mod hendes mand, og ifølge sagnet var Claus Daa ikke den eneste mand Sophie Amalie skaffede sig af med. Det fortælles at hun myrdede alle sine bejlere, og de børn der kom ud af det blev født i dølgsmål og bortkastet i voldgraven. Om Lindenborgs grå dame, sagde lensgrevinde Birthe Schimmelmanna meget humoristisk "*Jeg har været her længe, men jeg har ikke set noget til hende de sidste 250 år!*"⁹.

I dag ejes og drives Lindenborg af Den Schimmelmanna'ske Fond, der blev oprettet i 1978 af lensgrevinde Birthe Schimmelmanna, på baggrund af en vision om at bevare kulturv rdierne i og omkring slottet.

6) Danmarks Adels Aarbo, Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen., (Dansk Adelsforening), DAA 1944:II:24.

7) Herredagen var et møde under deltagelse af konge og rigsråd der i regelen sammenkaldtes en gang  rlig i ugen efter pinse, først og fremmest for at afholde Kongens Retterting. På forhånd blev herredagen kundgjort i alle landsdele, f r at folk kunne udtage stævning til Rettertinget. Den sidste herredag blev afholdt i 1656. Under enevælden anvendtes udtrykket *at ride herredagen ind* i forbindelse med Højesterets højtidelige åbning hvert forår.

8) Danmarks Adels Aarbo, Thiset, Hiort-Lorenzen, Bobé, Teisen., (Dansk Adelsforening), DAA 1944:II:22.

9) Helge V. Qvistorff: *Lindenborg Slot - det store lensgrevskab*. Fra Slotte og herregårde i Nordjylland, p. 130-136. Jysk Lokalhistorisk Forlag 1994.

Kredsens arrangementer er interessante, og alle er velkomne til at deltage i det der har interesse. Hvis man vil vide mere om et arrangement, så tag kontakt med formanden for den arrangerende kreds, navn og telefonnummer findes side 2. Alle aktuelle indbydelser til kredsens arrangementer kan ses på foreningens hjemmeside www.slaegtsgaardsforeningen.dk under punktet kalender.

Himmerlandskredsen

Den 14. juni var der konstituerende møde i slægtsgårdsforeningens Himmerlandskredsen

Der var genvalg til Niels Holger Fisker, Nibe som formand, Karl Simensen næstformand, Svenning Bruun, Thisted, Arden kasserer og Gudrun Knudsen, Skørping sekretær. Desuden er Mads Peter Christensen, Hadsund medlem af bestyrelsen.

Den 9. oktober 2012 havde vi en interessant tur til Hadsund Kreaturslagteri A/S. Der var ca. 30 deltagere.

Vi blev budt velkommen af direktør Søren Svendsen, hvorefter vi blev delt i 3 hold og efter at være iført beskyttelses tøj, så vi hele virksomheden, som består af slagteri, opskæring og pakkeafdeling.

Slagteriet er en moderne 100 år gammel, privatejet virksomhed. I dag er det 4. generation som bærer ansvaret videre. Hadsund Kreaturslagteri A/S satser på kvalitet og dyrevelfærd.

Efter at have set hele virksomheden gik turen til Restaurant Da`vinci, hvor kokken Antonio havde lavet en lækker frokost. Da vi have forsynet os med de lækre retter, fortalte Søren Svendsen og en medarbejder om virksomheden. Sådan endte et virkelig interessant virksomhedsbesøg, der var arrangeret af Karl Simensen, der selv er en af slagteriets leverandører.

Den 6. februar 2013 kl. 10.30 er der et interessant besøg hos Ingelis og Leif Jensen, ²Gårdsted Højgaard² Hobrovej 193, 9670 Løgstør. Det er en gård med 650 køer og 8 malkeroboter.

Den 23. maj 2013 kl. 19.00 glæder vi os til at besøge Marianne og Poul Bent Kristensen

² Skovsholm² Staunvej 5 9240 Nibe. De driver en minkfarm, og netop i maj får minkene unger.

Efter dette besøg afholder kredsen sin årlige generalforsamling

Gudrun Knudsen

Vestsjællandskredsen

Generalforsamlingen finder sted den 22. januar 2013 på Landbrugsskolen i Høng. På valg er Jette Nielsen, Jens H. Madsen og Søren Christensen. Sidstnævnte ønsker ikke genvalg. Inger M. Hansen holder et indlæg om slægtsgårdsforeningen gennem årene.

Karen Andersen

Vendsysselkredsen

Torsdag den 25. oktober havde kredsen et godt efterårsmøde på Vrå Højskole, med landmand Kaj Ole Pedersen, Bindslev.

Hans foredrag var "Fra grebningen - over de bonede gulve -- tilbage på spalterne". Kaj Ole fortalte levende og interessant om sin opvækst hvor han altid har været glad for brogede malkekøer og har altid været i forreste række når det kom til præmieuddelingen på landets dyrskuer, og det er de stadigvæk, nu hvor sønnen Kasper har overtaget "V. Tronsmark". Kaj Ole fortalte om sit arbejde i bestyrelsen for mange af landbrugets foreninger og organisationer ---- nogle af de helt store poster havde han da han var med i bestyrelsen for Arla Foods og formand for Mejeri-foreningen i en årrække. En rigtig god aften, med et godt foredrag om landbrug og foreningsliv gennem et langt landmandsliv.

Der var 35 deltagere.

*Glædelig Jul
Niels Ole Volhøj*

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening
administrerer

Jens og Anna Jensens Fond,
der uddeler rejslegater til unge,
der vil uddanne sig i teoretisk eller
praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr.
uddeles til ansøgere, der for at komme
i betragtning, er i udlandet mindst 6
eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen
Kåregård, Badstrupvej 39
5485 Skamby

Returadresse:

Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv
ID: 47395

Karen Blixen og julepynten

Når dette læses er næsten ethvert hjem overfyldt med julepynt af enhver smag. Julepynt sender ulogiske signaler, for meget af pynten har intet med den kristne højtid at gøre.

En dag sad jeg – som gæst - ganske behageligt og iagttog noget gyldent dingeldangel, der hang i gardinstangen. Nogle af figurerne havde røde og andre sorte bånd. På de sorte bånd stod: Karen Blixen.

Så var dagen reddet. Det sker jo, at man keder sig i andres selskab, men aldrig i sit eget. For hvad er det, der er stillet til skue? Man kan ikke i ramme alvor kalde julepynt op efter forfatterinden Karen Blixen, for hun anerkendte ikke treenighedslæren.

Karen Blixen var unitar. Unitarismen er betegnelsen for en bevægelse, som opstod i 1500-tallet, og den afviste læren om treenigheden. Unitaren anerkender kun én gud, men har taget den kristne humanisme til sig. Derfor fornægter de Jesu guddommelighed, og ser ham i stedet som en stor moralsk lærer.

Unitarismen begyndte som en kristen bevægelse, og dens trosforestillinger er præget af frihed, tolerance, rationalisme og humanisme.

Det er fantastisk, at firmaer fremstiller pynt til julen, som er opkaldt efter en forfatterinde, der ikke anerkender det julen står for, og dermed hele kristendommens grundlag.

Dette skrives ikke for at genere Karen Blixen, men for at advare mod reklamefolk, som mangler den kulturelle ballast. Karen Blixen afviste det kristologiske dogme om, at Jesu død for menneskenes synders skyld, for at løskøbe menneskene fra deres skyld – og det hermed sammenhængende dogme om, at Jesus har overvundet lidelsen og døden.

Karen Blixen opfatter Gud som noget der overskrider bevidsthed og erfaring, altså noget oversanseligt, hvis vigtigste egenskab er almagt, forstået på den måde, at

Gud er ophav til såvel det gode som det onde, til det velsignede og det frygtelige.

Karen Blixen er i sin opfattelse af skæbnebegrebet i overensstemmelse med såvel tidlig græsk skæbnetro og jødisk-kristen forsynstro. Forfatteren og forskeren Svend Bjerg forklarer det således: at selvom Blixens Gud mest af alt ligner Jobs Gud, så er der dog også i den kristne tradition plads til et sådant gudsbegreb.

Det er i opfattelsen af Jesus, som den gives i den anden trosartikel, at Karen Blixen afviger mest markant fra kristendommen. Hun opfatter ikke Jesus som Guds søn, der er død for at frelse menneskene, men som unitar betragter hun ham, som et forbillede for menneskene.

Med disse tanker over et stykke julepynt, ønskes alle Slægtsgårdsbladets læsere en glædelig julefest og et godt nytår.

OGN

